

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HA'ALEKANDJA

24. juulil 1937. a.

Nr. 7

VIHETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅓ lhk.
1923. aastak. „ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. à . . . ; 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
	Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

2303

SISU:

Omavalitsuste korraldus Põhiseaduse eel- nõus	Lhk. 99
Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride muuda- tusest	„ 100
Kuidas tõsta raamatukogude lugejate arvu .	„ 103
Seaduse normide teostamisest	„ 106
Määrus hobusepasside kohta vajab muutmist ja täiendamist	„ 112
Kuulutusi	„ 98

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutuste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaares

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Omavalitsuste korraldus Põhiseaduse eelnõus.

V. Velner.

(Järg.)

Kui meie Põhiseaduse § 1 deklareerimisel tahame jääda demokraatlikuks rahvavalitsuslikul alusel valitsetavaks vabariigiks, kus kõrgeim võim on rahva käes ja tahame riigivalitsemise juure tõmmata rohkem rahvaelementi, siis peame võimaldama sellele rahva osavõtu valitsemisest mitte ainult kesk-kohas, vaid ka kohapeal. Ja omavalitsused ongi need kohapealsed asutised, mille kaudu kohapealset valitsemist teostatakse.

Seejärel tuleb anda rahvale rohkem enesevalitsemise — omavalitsemise — õigust ja viia kohapealne valitsemine rohkem ja rohkem omavalitsuslikule alusele. Tuleb kindlustada omavalitsustele väärikas seisukoht riiklikus administratsioonis ja võimaldada mitte ainult väikepiirilisi omavalitsusi, vaid ka suuremaid, laiema territooriumi ja ulatusega ning suuremate ülesannetega. Ja sellisteks olekski need teise astme omavalitsused, nimetame neid maaomavalitsusteks või kuidas tahes. Sellepärast ongi Rahvuskogu asunud seisukohale, et teise astme omavalitsuste korraldus peab olema ja jääma, kuid sellejuures tuleb seadusandjale jätta vaba võimalus määrata tulevikus nende organite korraldus ja ülesannete hulk. Kui Rahvuskogu on põhimõtteliselt pooldanud teise astme omavalitsuste olemasolu ja sellele annud põhiseadusliku kaitse, siis pole sellega veel kaugeltki öeldud seda, et nende korraldus peab täpselt vastama endiste maaomavalitsuste korraldusele.

See maaomavalitsus, mis meil oli ja milline oma konstruktsiooni ja teiste asiolude tõttu hävis, see maaomavalitsuse korraldus igatahes peaks olema läinud ajalukku ja ei saa tulla kõnealla uue teise astme omavalitsuste konstruktsiooni juures. Milline see uuseaste astme omavalitsuse konstruktsioon kujuneb ja tuleb, selle üle on praegu vara kõnelda, kuid teistes riikides on neid olemas, kust võiksime ka omale üht teist eeskujuks võtta.

Põhiseaduse eelnõu määrab ära üldise põhimõtte, et teise astme omavalitsus on vajaline lüli meie halduskorralduses, ta peab omama põhiseadusliku kaitse ja selle juures tema korraldus peab tuginema omavalitsuslikule põhimõttele ning temast ei saa luua ega välja kujundada tulevikus mingisugust bürokraatlikku aparati. Sellepärast on ka

põhiseaduse kavas öeldud, et teise astme omavalitsustel on omad esinduskogud, mille valimise või moodustamise alused määratakse seadusega. Kuna esinduskogude olemasolu on üheks omavalitsusasutuse põhiliseks tunnuseks ja eelduseks, siis on sellega tahetud allakriipsutada just seda, et teise astme omavalitsused peavad omama omavalitsusliku iseloomu, kus on võimaldatud rahva elemendi osavõtt ühel või teisel kujul. Samuti on lahtiseks jäänud teise astme omavalitsuste esinduskogude valimise või moodustamise alused, kuna see ei ole praegu veel kaugeltki küps küsimus ja selle fikseerimine põhiseaduses oleks enneaegne.

Ühtlasi näeb põhiseaduse kava ette, et seaduste alusel võidakse luua ka omavalitsuslikke ühisasutisi ja omavalitsuste liite. Omavalitsuslike ühisasutiste all tuleks mõelda omavalitsuste sihtühendeid, mis moodustavad mitme omavalitsuse vabatahtliku või sundusliku koondise teatud kindla ja ühise sihi saavutamiseks või töö läbiviimiseks.

Omavalitsuste liitude all tuleks aga mõista liite praegusel kujul, kusjuures aga nendele liitudele võidakse anda enam-vähem avalikõiguslik iseloom ja kuju, kuna praegu on nad puhtakujulised eraasutised või ühingud. Tulevikus on aga ehk võimaline, et siiski tuleb ka omavalitsuste liite rakendada teatud kindlate ülesannete taotlemisele koos riigivõimuga ja siis oleks parem ja õigem, kui nad omaks kindlad alused ja korra.

Edasi põhiseaduse kava § 117 annab omavalitsustele õigused oma piirkonna kohta anda määrusi seaduse alusel. Määrusandluse õigus on üks tähtsamaid omavalitsuste ülesandeid ja tunnuseid ja selle õiguse fikseerimine põhiseaduses on vajaline omavalitsuste struktuuri huvides.

Samuti on omavalitsustele antud õigus oma ülesannete täitmiseks seaduse alusel võtta makse ja panna peale kohustusi.

Viimane õigus on samuti üheks olulisemaks õiguseks ja tunnuseks omavalitsustele. Ei ole kujuteldav ühe iseseisva omavalitsusasutise korralik tegutsemine ja olemasolu, kui tal ei ole oma kindlaid tulusid ja sissetulekuallikaid, milledest tähtsamateks on maksud. Kindlale maksusüsteemile rajatud maksude korraldus, mis annab omavalitsus-

tele küllaldaselt tulusid oma ülesannete täitmiseks, on esimeseks oluliseks eelduseks korraldusele ja tagajärjekale omavalitsuste tegevusele. Kahjuks praegu ei ole meie omavalitsused küllalt iseseisvad oma sissetulekute poolest riigikeskvõimust ja tihtigi peavad lootma riiklikele dotatsioonidele, mis on olnud ainult kahjuks meie omavalitsuste iseseisvusele ja nende tegevuse edukusele. Tulevikus peaksime aga jõudma nii kaugemale, et meie omavalitsused tõesti omaksid väärsed ja iseseisvad tuluallikad, et neil ei tarvitseks kerjata toetusi kui armuandeid riigi keskvalitsuselt või mujalt.

Omavalitsuste lähem korraldus ja samuti ka nende järelevalve kord määratakse lähemalt kindlaks seadusega.

Linnade Liidu ringkondade poolt sooviti põhiseaduse kavasse võtta sisse norm, mis määrab kindlaks üksikasjalikult, et omavalitsused teotsevad iseseisvalt seaduste ja nendega kooskõlas antud määruste alusel, alludes selles teotsemises riiklikule järelevalvele ainult seaduslikkuse seisukohalt ja et erandjuhtumid, kus omavalitsuste määrused, otsused ja korraldused kuuluvad riigivõimu kinnitamisele, määratakse seadusega.

Selline norm võeti ka osakomisjoni poolt sisse, kuid üldkomisjonis jäeti see välja, ja asendati üldise juhtlausega, et omavalitsuste lähem korraldus ja järelevalve kord määratakse seadusega.

Selliste põhimõtete, et omavalitsused teutsevad iseseisvalt seaduste ja määruste alusel, omavad iseseisva eelarve ja majapidamise ja alluvad riigi keskivõimu järelevalvele üldjoontes seaduslikkuse seisukohalt — Põhiseadusse võtmise oleks selle üksikasjadega ülekoormamine. Need kõik on omavalitsuste põhilised tunnused ja ilma nendeta ei saa ette kujutada omavalitsuste iseseisvat olemasolu ega vaba tegutsemist.

Nende seisukohtade esitajate poolt arvati nähtavasti saavutada seda, et pidurdada riigi keskivõimu tungi omavalitsuste as-

jadesse ja tõmmata piiri keskvalitsuse kõikvõimsusele omavalitsuste järelevalve suhtes. Kuid kahjuks ka see redaktsioon, mis osakomisjoni poolt vastu võeti, ei päästa omavalitsusi diktatuuri ihkava keskvalitsuse võimuteostaja käest. Meie peame siiski usaldama tulevast seaduseandjat ja tulevase valitsejaid ja loodame, et nad siiski ei ole ainult politseiirigi idee pooldajad ja autoritaarse riigikorra tagaühkajad, vaid et nad austavad ka omavalitsusasutisi ja omavalitsuse põhimõtet kui niisugust.

Kõigil neil asioludel on õigem üldkomisjoni seisukoht, et jäetaks harilikku seadusandluse lahendada omavalitsuse lähem korraldus ja selle järelevalve tulevikus.

Põhiseaduse ptk. 12, mis käsitleb omavalitsusi, haarab ka kutselisi omavalitsusi, kuid käesolevas kirjutises ma neid ei puuduta.

Kokkuvõttes peab tähendama, et omavalitsuste osa Põhiseaduse eelnõus sellel kujul, nagu ta on üldkomisjoni poolt vastu võetud, peaks rahuldama nii omavalitsustegelasi kui ka keskivõimu esindajaid. Veel rohkem — ta peaks rahuldama ka rahva suuri hulki ja eriti neid, kes peavad lugu rahvalitsuslikust korrast ja rahva õigustest. Seepärast tuleb loota, et ka Rahvuskogus üldkoosolekul need põhimõtted, mis üldkomisjonis on vastu võetud, leiavad heakskiitmist ja kinnitamist. Sellega saaks uues Põhiseaduses omavalitsuste osa palju parema ja otstarbekohasema põhikorra, kui seda kindlustab praegumaksev Põhiseadus, mis mitmeti oli tendentsne ja puudulik. Kuna Põhiseadus on aluseks ja raamiks kogu meie riiklikule ülesehitusele ja aparaadile, siis tuleb loota, et ta annaks kindla ja korralduse aluse ja looks soodsa pinna, millele võib rajada tulevane omavalitsuste korraldus, mis oleks kindel, tugev, teguvõimas ja küllaltki sõltumatu, ja mille kaudu oleks võimaldatud maksimaalsel määral rahva osavõtt kohapealsest valitsemisest.

Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride muudatusest.

Oskar Angelus.

25. juunil s. a. anti Siseministrilt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõõride muudatus ja täiendus, mis ilmus Riigi Teatajas nr. 54 — 1937 ja hakkab kehtima 16. juulist s. a.

Juhtnõõride pealkirjast nähtub, et Perekonnaseisu seaduse tegeliku käsitlemise alal

kehtimapanud uuendused on kahesugused: muudatused kehtinud korra alal (kuus paragrahvi), ja uuendused, mida senised juhtnõõrid ette ei näinud (kolm paragrahvi).

Nimetatud muudatused Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride alal on vormilikud ja sisulised, kusjuures vormilikeks muudatus-

teks tuleb arvata neid, millede kehtimapanemine on tingitud mitmete uute seaduste kehtimahakkamisest või vanade seaduste muutmistest.

Nende vormilike muudatuste hulka kuuluvad § 3, 14, 30 ja 43 muutmine, sisuliste muudatuste hulka — § 39 ja 42 muutmine.

Asudes vaatlema Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride eelloetletud paragrahve üksikasjaliselt, tuleb märkida järgmist.

Kirikute ja usuühingute seadusega (RT 107 — 1934) viidi meie seadusandlusse kirikute ja koguduste mõiste usuühingute ja usuühingute liitude mõiste kõrval, millised kehtivuse kaotanud Usuühingute ja nende liitude seaduses (RT 183/184 — 1925) haarasid ka kirikuid ja kogudusi. Sellest on osalt tingitud kõnesolevate juhtnõõride § 3 muudatus. Olulisem muudatus on aga selle paragrahvi lõpu ärajätmine, seega nõudmise ärajätmine tähendada kiriku, koguduse, usuühingute liidu või usuühingu poolt Siseministeriumile esitatavas ettepanekus vaimuliku registreerimiseks perekonnaseisuametnikuks vastava vaimuliku kodakondsus. Kirikute ja usuühingute seaduse § 7 lubab Eestis vaimuliku ametit pidada ainult Eesti Vabariigi kodanikel, mitte aga ka välismaalasil, nagu seda teatud tingimustel lubas endine kord. Seega on kehtivuse kaotanud ka Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) § 8 teine lõige. Kui välismaalane ei saa ühelgi juhul enam olla vaimulikuks, ei saa ta loomulikult olla ka vaimulikuks-perekonnaseisuametnikuks. Kuna juhtnõõride § 3 endine redaktsioon andis põhjust arvamuseks, nagu siiski võiks ikka veel ka välismaalasi registreerida perekonnaseisuametnikuks, tuli see paragrahv muuta.

Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride § 14 muudeti teine lõige Administratiivmenetluse seaduse (RT 4 — 1936) kehtimahakkamise tõttu. Sellega ühtlustati kord, mis maksab perekonnaseisuakte koostamisel kui on tegemist kirjaoskamatu isikuga, üldise korraga (Administratiivmenetluse seaduse § 17), lahendades jällegi kokkukõlas Administratiivmenetluse seadusega ühtlasi ka küsimuse, kuidas talitada juhul, kui on tegemist isikuga, kes haiguse või kehavae tõttu ei saa aktiivsele alla kirjutada. Muide ei erine uus kord palju endisest, sest Tsiviilkohtupidamise seaduse § 260, millele toetus juhtnõõride § 14 vana redaktsioonis, on peaegu sõna-sõnalt üle võetud Administratiivmenetluse seaduse § 17.

Juhtnõõride § 30 muutmine on tingitud Kriminaalseadustiku maksmapanemisest. RNS, millele põhjenes endine redaktsioon, on ammu maksvuse kaotanud ja endise üldise iseloomuga paragrahvi asemele (RNS § 29), mis käis üldse seadusliku korralduse või nõudmiste täitmatajätmise kohta, on astunud paragrahv, mis nimelt fikseerib sünni, resp. surma teatamise kohustuse mitte-täitmist perekonnaseisuametnikule kui erilist süütegu (üleastumist). Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride § 30 muutmise juures tuleb eriti alla kriipsutada seda, mis maksab ka teiste juhtnõõride paragrahvide muutmiste kohta vormilikel põhjusil. Nimelt kaotasid vastavad juhtnõõride paragrahvid või nende üksikud osad jõu vastavate uute seaduste kehtimahakkamisega, nii et näib, nagu oleks nüüd teostatud muutmine ülearune. Edasi näiteks oleks õigem olnud juhtnõõride § 30 üldse tunnustada kehtetuks, kuna Kriminaalseadustiku § 396, millele viitab juhtnõõride § 30, on selge ja ei vaja mingit seletamist. Kuid juhtnõõride § 30 ja teiste muutmine teostati selleks, et vältida arusaamatusi, mis tegelikult aset leidsid pärast uute seaduste kehtimahakkamist. Kuna juhtnõõre seejuures tuli sisulisil põhjusil muuta, millest lähemalt allpool, võeti ühtlasi ka ette muudatusi, mis on tingitud uute seaduste kehtimahakkamisest. Seejuures aga muudeti vaid paragrahve, mis tegelikult tekitasid arusaamatusi, mitte aga neid, mis küll osalt uute seaduste tõttu jõu on kaotanud, kuid arusaamatusi ja segadusi ei tekita. Siia kuulub näiteks juhtnõõride § 4, mille teine lõige kõneleb küll veel Kohtu- ja siseministrist ja mis selles osas on muudetud Valitsemise korraldamise seadusega (RT 5 — 1934), mis aga mingeid arusaamatusi ei tekita.

Juhtnõõride § 43 on muudetud teine lõige samadel põhjusil, miks muudeti juhtnõõride § 30, s. o. tingituna Kriminaalseadustiku kehtimahakkamisest.

Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride § 39 muudatus on vastandina eeltoodud muudatustele sisuline. Nimelt on uues redaktsioonis ära jäänud nõue, et perekonnaseisuametnik abielu registreerimisel peab lugema ette koosolijatele Abielu seaduse (RT 138 — 1922) § 2—9. Talitused abielu registreerimise juures peavad toimuma pidulikult tarviliku tõsiduse ning pühadusega (Perekonnaseisu seaduse juhtnõõride § 40). Seda pidulikkust, tõsidust ja pühalikkust rikkus aga eriti Abielu seaduse § 4, milles loendatud abiellu astumise takistused, nagu paran-

damata vaimuhaigused, langetõbi raskel kujul, suguhaigused haiguse nakkavuse järgus jne. Just suguhaiguste mainimine abielu registreerimisel kutsus esile palju pahameelt, mille tõttu minu teada suur osa perekonnaseisuametnikest tegelikult ei täitnudki enam Abielu seaduse eelmainitud paragrahvide eettelugemise nõuet. Niihästi asjaosaliste kui ka perekonnaseisuametnike-vaimulike ja omavalitsuste perekonnaseisuametnike poolt pöörduti sageli ministeeriumi poole sooviga — kõnesolev nõudmine ära jätta. See ongi nüüd tehtud. Muidugi jäävad aga sellega ikkagi jösse Abielu seaduse vastavad osad, neid vaid ei loeta enam ette pidulikult abielu registreerimise talitusel. Samuti jääb püsima nõue, et tunnistajad, andes juhtnõorde § 39 uue redaktsiooni järgi oma allkirja abieluregistris, seega tõendavad, et abiellumiseks ei ole seaduslikke takistusi, muide ka Abielu seaduse § 4 mainitud takistusi. Ja et tunnistajad oleksid teadlikud selles, mida nad oma allkirjaga tõendavad, peaksid perekonnaseisuametnikud neile enne abielu registreerimisele asumist seletama põhjusi, mis Abielu seaduse järgi takistavad abiellumist, kuid see ei või sündida, nagu juba öeldud, piduliku talituse ajal.

Samuti nagu Perekonnaseisu seaduse juhtnõorde § 39 on ka juhtnõorde § 42 muutmine sisulise iseloomuga. § 42 uues redaktsioonis on nimelt ära jäänud endise redaktsiooni märkus, mille järgi kiriklik laulatus võis toimuda ainult pärast abielu registreerimist Perekonnaseisu seaduses ettenähtud korras. Endine redaktsioon tõi endaga kaasa asjatuid raskusi ja takistusi, sest tihti ei olnud vaimulikel-perekonnaseisuametnikel puht tehniliselt võimalik registreerimist ette võtta enne kiriklikku laulatust, eriti maal suurte pühade puhul, kus abiellu astujate arv on tavaliselt suur ja registreerimine enne jumalateenistuse algust tihti takistatud, näiteks pruutpaari hilinemise tõttu jumalateenistusele. Uus kord lubab laulatada ka enne registreerimist. Muidugi ei loe aga uus kord seejuures laulatust veel võrdseks registreerimisele, mida tuleb alati silmas pidada, teiste sõnadega: kirikliku talitusega ei oma abielu veel juriidilist maksvust. Nüüd juhtnõorde § 42 kustutatud märkus võeti omal ajal juhtnõordidesse kodanike kaitseks, keda võidi viia eksiarmusele, nagu jätkuks kiriklikust laulatusest abielu seaduslikult sõlmituks lugemiseks, mis võis Perekonnaseisu seaduse kehtimahakkamisel toimuda vaimulike enesete eksiarmusest. Perekonnaseisu seadus

on kehtinud üle 10 aasta ja nüüd on temaga kehtimapanud kord juba ammu selge perekonnaseisuametnikele. Olgu muide tähendatud, et ka kõnesoleva märkuse võtmine juhtnõordidesse ei hoidnud ära valetoometamisi abielude sõlmimise juures. Perekonnaseisu seaduse maksvuse esimestel aastatel tuli eriti Petserimaal küllalt ette juhtumeid, kus inimesi laulatati, jättes abielu registreerimata, mis hiljem tõi kodanikele hulk sekelaasi nende eneste ja vastavate vaimulike-perekonnaseisuametnike väärarvamuste ja -arusaamiste tõttu. Kuid need nähted on ka juba aastaid kadunud, nii et juhtnõorde § 42. võidi muuta eelseletatud kujul ja põhjusil.

Siseministrilt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõorde muudatuse ja täienduse teine osa sisaldab juhtnõorde täiendust kolme paragrahvi: § 7¹, 7² ja 37¹. Need täiendused on tingitud alljärgnevaist asjaoludest.

Perekonnaseisuametnike asetäitjate määramise kord oli seni lahtine ja nende asetäitjate määramine toimus mitmel, sageli väga erineval viisil, mistõttu asetäitjaiks perekonnaseisuametnike haigestumise, puhkuselemineku jne. tõttu määrati ka isikuid, kes ei suutnud asetäitjaina täita perekonnaseisuametnike ülesandeid korralikult. Senine tühik juhtnõordides on nüüd muudetud ja maksma on pandud üldine, ühtlane kord, mis muidugi erineb omavalitsuste perekonnaseisuametnike ja vaimulike-perekonnaseisuametnike osas, kuna nende ametisse seadmine ise on juba lahkuminev. Üldpõhimõttena omavalitsuste perekonnaseisuametnike osas on kehtima pandud kord, et omavalitsuse perekonnaseisuametniku asetäitja peab omama omavalitsuse-sekretäri kutse samuti, nagu perekonnaseisuametnik ise. Erandkord maksab linnaomavalitsuste perekonnaseisuametnike asetäitjate suhtes, kuna 1) linnaomavalitsused ei saa juba puhttehnilisil põhjusil kasutada asetäitjaina teiste omavalitsuste (valla- ja aleviomavalitsuste) töajõude ja 2) linnaomavalitsustel puuduvad suuremal määral omavalitsuse-sekretäri kutsega isikud. Asetäitjate määramise kord on kehtima pandud uute põhimõtete alusel sel alal, nagu nad on väljendatud hilisemas omavalitsustesse puutuvas seaduses, s. o. Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 87. Koguduste ja usuühingute perekonnaseisuametnike asetäitjaiks võivad olla vaid perekonnaseisuametnikeks Siseministeeriumis registreeritud isikud, s. o. jällegi ainult vaimulikud, kes

vastavad perekonnaseisuametnike suhtes ülesseatud nõudeile.

Perekonnaseisu seaduse juhtnööridesse § 7² võtmine on tingitud puudustest, mis seni ilmnud koguduste, resp. usuühingute perekonnaseisuametnike sellest ametist lahkumisel kas teise koguduse või usuühingu teenistusse astumise, vastava perekonnaseisuameti likvideerimise või surma tõttu. Tihti jäeti asjad korraldamata ja uuel vaimulik-perekonnaseisuametnikul tuli palju vaeva näha vanade asjade korraldamisega; vastava perekonnaseisuameti likvideerimisel anti üle Siseministeeriumi perekonnaseisuarhiivile samuti korraldamata asju, mille kordaseadmine tähendatud arhiivile on väga raske ja tülikas; vaimuliku-perekonnaseisuametniku surma puhul ei esitatud sageli vajalise kiirusega uut vaimulikku-perekonnaseisuametnikku registreerimiseks ja vastava koguduse, resp. usuühingu liikmed ei saanud küllalt kiiresti registreerida perekonnaseisumuuteid või said neid registreerida ai-

nult vastava omavalitsuse perekonnaseisuametniku juures, mis kutsus esile soovimatuid arusaamatusi.

Arusaamatusi ja asjatuid viivitusi kutsus sageli välja ka senine abiellumiste soovivalduste kuulutamise kord juhul, kui abielluda soovivad pärast kuulutuse väljapanemist, kuid enne abielu registreerimist lahkusid ühe perekonnaseisuametniku tegevuspiirkonnast mõne teise perekonnaseisuametniku tegevuspiirkonda. Sarnasel puhul tuli endise korra järgi abiellumise soovist uuesti kuulutada, mis tõi kaasa ajakulutamise kodanikele. Uue korra järgi (juhtnööride § 37¹) sarnast uuesti kuulutamist ei nõuta.

Muidugi vajavad kehtivad Perekonnaseisu seaduse juhtnöörid muutmist veel teisteski osades peale eeltoodute, kas või näiteks perekonnaregistrite pidamise osas, kuid uue Perekonnaseisu seaduse ootel ei tahtud ette võtta suuremaid muudatusi kehtivates juhtnöörides.

Kuidas tõsta raamatukogude lugejate arvu.

H. Summer.

Ükski kool, ka kõige parem, ei suuda varustada noori kodanikke teadmiste ja oskustega terveks eluajaks. Elu areneb edasi. Temaga peab arenema edasi ka igauks meist. Seega on tarvis hoolitseda selle eest, et oleks võimalik vaimlise töö jätkamine nende abinõude toetusel, mis on leitud sobivateks. Üks nendest on raamatukogu.

1924. a. anti välja Avalikkude raamatukogude seadus. Juba see fakt iseenesest näitab, kui kõrgeks ja vajalikuks peeti raamatukogude tegevust. Tõepoolest ongi raamatukogu kool kõigile. Tema ei kannata puuduste all, mille all kannatab kool. Raamat tuleb igapähele koju. Raamatukogu kaasabil võib igauks jätkata oma haridustööd nii üldhariduse kui ka kutsehariduse alal lõpmatuseni. See tõstab raamatukogu tähtsuse nõnda kõrgele, et meil maksab pingutada jõudu tema paremale järjele tõstmiseks. Senini ei ole meie seda teinud küllaldaselt määral, mille tõttu see suur haridustegur ei ole andnud veel kaugeltki seda, mida ta peaks andma rahva kultuurilise taseme tõstmiseks. Seda tundes peame aga nüüd püüdma teha heaks, mis jäi tegemata mitmesugustel põhjustel.

Seaduse normid on kui raam, kuhu tuleb mahutada sisu. Nii on see ka raamatukogu-

de alal. Raamatukogude vastu tuleb tõsta laiemate rahvakihtide huvi. Huvi on esimene tingimus, mis aitab kaasa töö kordaminekuks. See huvi äratamine on aga suur meetoodiline küsimus, mis nõuab sihi- ja järjekindlat tegevust. Huvi äratamine vaimlise tegevuse ja kirjanduse vastu peab algama juba lapsepõlvest.

Kool oma õigetele psüholoogilistele alustele rajatud õppeviisidega on suutnud teha kooli õppetöö õpilastele huvitavaks. Ta on viinud õpilased oma astmelt-astmele viiva arenemisteega nõnda kaugele, et nad jätkavad oma haridust peale kooli lõpetamise iseseisvalt. Tuleb kanda selle eest hoolt juba kodus ja koolis, et õpilaste huvi haridusküsimuste vastu oleks elav.

Selle eesmärgi saavutamiseks on tarvilik, et ka koolides oleksid korralikud ja mitmekülgse sisuga raamatukogud. Meie avalikkude raamatukogude juhatajad näitavad oma aruannetes, et raamatukogude kasutamine on veel ühekülgne. Loetakse peaaeglikult ilukirjandust. Kas aga on see loomulik, et meie ülekaalus põlluharimise tegevusest elatuv rahvas loeb peaaeglikult romaane? Ja ega needki ole esmajärgulised.

Kui raamatukogu juhataja ja nõukogu või toimkond ei ole oma tegevuse suures

pedagoogilises tähtsuses küllalt teadlikud, siis lähevad nad hõlpsasti järele lugejate enamuse soovile ja hangivad neid raamatuid, mida nõuab lugejaskond. Kuid raamatukogu juhataja peab teadma, mis on kõige tarvilikum ja tähtsam tema juhatusel töötavale raamatukogule. Raamatukogu kui tähtis vaimuvalgustuse allikas peab olema oma sisult mitmekülgne. Temas peab leiduma häid raamatuid, mis vastavad kogu kasutajate vaimlisele jõule, kõigist kümnest liigist. Need liigid on järgmised:

0. Ilukirjandus.
1. Üldteosed.
2. Usu-, mõtte- ja kasvatusteadus.
3. Ühiskonna- ja õigusteadus.
4. Keele- ning kirjandusteadus ja kunst.
5. Matemaatika, looduse- ja arstiteadus.
6. Rakendusteadused.
7. Maade- ja rahvasteadus.
8. Ajalugu.
9. Lastekirjandus.

Muidugi peame arvestama raamatukogu kasutajate soovidega, kuid ometi ei saa pidada kuidagi loomulikuks nähteks, et meil „Eesti Statistika“ andmete järele loetakse ilukirjandust 85% maal ja 72% linnas. Kuhu jäävad siis teised alad? Nii on üks liik neelanud ära üheksa liiki, nagu lahjad lehmad neelasid ära lihavad. Millest tuleb meile see ebaloomulik ühekülgne kirjanduse valik?

Muidugi üheks põhjuseks on piiratud kutseharidus. Meie põllupidajad on alles kutseta isikud. Dr. Terasmäe andmeil on meil 140.000 talundit, kuid seni on põllumajanduslike kutsekoolide lõpetajaid natuke üle 6200. Arusaadavalt ei saa nõuda, et kutsehariduseta isikud hakaksid korraga ilma vastava ettevalmistuseta ja kursusteta lugema kutseala kirjandust. Siin on raamatukogude juhatajail ja nõukogudel suured ja huvitavad töövõimalused ees. Püüdku nemad teha vastavat selgitustööd. Küll see hakkab kandma pea head vilja. Maal on aga teiste elukutsete aladel töötavate isikute arv äärmiselt väike. Pea kõik tähelepanu tuleb pöörduda põllupidajatele. Tuleb näidata, et raamat on tugev relv tänapäeva võitluses ja võistluses kutsehariduslikult kõrgemal seisvate võistlejatega. Mis siis muud, kui seame oma raamatukogud selles suhtes korra. Ainult ilukirjandusega ei ole siin hakata midagi peale.

Raamatukogude tähtsuse tõstmiseks ei ole küllalt ainult heast tahtest. Lugejaskond on nõudlik. Ta loobub kohe lugemisest, kui kogu ei vasta sisult tema nõuetele. Sellepärast

ongi siin tähtsal kohal selgitustöö. Eriti ruttu vananeb populaarteaduslik kirjandus. Teadus täieneb ajatasa. Ei ole siis kuidagi mõeldav tõsta lugejate arvu, kui kogus on vananenud populaarteaduslikku kirjandust. Raamatud, mis ilmusid aasta kümne eest mitmesuguste põllumajanduslikkude eriharude alal, olid juba välimuselt kehvad. Kui siis võtta arvesse veel seda, et nad nüüd on tublisti vananenud, siis ei tõmba sarnane kogu meie praktilise kogemuste poolt rikast põllupidajat lugejate perre. Ta võtab ühe või kaks raamatut ja sellega lõpebki tema lugemine. Vana varblast ei saa petta hagnatega. Nii tuleb raamatukogu juhatajal ja nõukogul hoolega töötada selleks, et tõsta oma raamatukogu populaarteaduslikkude raamatute väärtust hoolika valikuga. On märgata, et uued head populaarteaduslikud raamatud leiavad kogudes nõnda elavat kasutamist, et lugejatest on tekkinud järjekord.

Kuid ka rikkalik ja hästi koostatud raamatukogu ei ole veel alati rikas lugejate poolest. Tuua lugemisega vähe harjunud lugeja raamatukogu kasutajate hulka, see nõuab tublisti kindlat metoodilist tööd. Kogu juhataja peab tegutsema siin hea pedagoogina. Tema peab tundma lugejat ja raamatut, et lugejat tema vaimlisele jõule ja vaimsetele huvidele vastava raamatuga tutvustada. Ta peab olema huvitatud oma tegevusest ja tundma rõõmu oma kätte usaldatud raamatukogu edukäigust ning lugejate vaimsete huvide rahuldamise võimalustest.

Muidugi ei suuda iga üksikule lugejale anda pikki ja üksikasjalisi seletusi, nagu seda ei suuda ka õpetaja koolis. Töö lihtsustamiseks on hakatud töötama korraga terve rühma isikutega. See on uuema aja tähtis metoodiline leiutis. Ka raamatukogu lugejaskonnaga võib töötada sarnaselt. Selleks on tarvis lasta tulla lugejail kokku. Kui nad juba koos on, siis võib neid kõiki korraga instrueerida. Seda tehakse ka teistel aladel mitmesugustel koosolekutel. Nii korraldavad koosolekuid õpetajad, arstid, agronomid, põllupidajad jne. Miks ei võiks sama võtet kasutada ka raamatukogu kasutajate instrueerimisel? See on täiesti võimalik ja soovitav. Käesoleval ajal korraldatakse sarnaseid koosolekuid maal hea edu-ga. Algust tehti nende koosolekute-ga 1936. a. sügisel Harjumaal.

Kuna asi on uus, siis ei või olla päris kindel selles, et sarnastele koosolekutele koguneks rahvast palju. Just suurt arvu on meil aga tarvis, et lihtsustada instrueerimistööd. Eriti soovitav on, et ilmuksid sarnas-

tele koosolekutele ka need, kes kuuluvad raamatukogude mittekasutajate hulka. Need on enamuses vanemad ja keskealised inimesed, just neile aga oleks tarvis anda algmõisteid kutseharidusest vähemalt kirjanduse kaudu.

Koosolekute mitmekesistamiseks tuleb kasutada kõiki saadaval olevaid jõude.

Oleks soovitatav, et raamatukogu lugejate koosolekud kannaksid ka pidulikku ilmet. Koosolekute kavas võiks olla:

1) Selgitav kõne kirjanduse kasutamise tähtsust.

2) Katkendite lugemine tähtsamatest teostest.

3) Deklamatsioone.

4) Teoste arvustusi.

5) Dramatiseerimisi.

6) Laulu.

7) Muusikat.

8) Rahvatantse.

9) Koosviibimine teelaus.

Need punktid on toodud ainult näitena. Võib leida palju uusi punkte, mis raamatukogu päeva veel huvitavamaks teevad.

Sarnased päevad peavad muutuma traditsioonilisteks. Neid tuleb pidada vähemalt paar-kolm kord aastas. On hädavajalik, et samal ajal oleks avatud ka raamatukogu. Uued lugejad viiksid koosolekult esimesed raamatud kaasa.

Tuleb pidada kindlasti meeles, et iga aktsioon õnnestub ainult siis, kui ta paneb inimesed tegevusse. Ainult kõnede ja selgitustega ei vii asja kuigi palju edasi. Kõne peab lõppema üleskutsetega tegevusele. Raamatukogu päeval on selleks tegevuseks hiilgavaid võimalusi. Viigu kuulajad kohe häid raamatuid kaasa. Küll nad tulevad siis varsti kogusse tagasi. Nii saavad nendest kogude kasutajad ja toetajad.

Kui on rahva hulgas tekkinud huvi raamatukogu vastu, siis ei ole ka karta, et tema majanduslik seisukord tekitaks raskusi. On vana tõde, et raha antakse selle asja jaoks, mida peetakse möödapääsemata tarvilikuks. Raamatukogud peavad muutuma sarnasteks asutusteks.

Ilma kindla majandusliku aluseta ei ole raamatukogu edukas töö võimalik. Raamatukogu juur on majandus. Selle juure eest peame senisest palju enam hoolitsema.

Avalikkude raamatukogude seadusega määrati, et uute raamatute ostmiseks peab antama vähemalt 2 marka iga elaniku kohta, kes elab omavalitsuse piirkonnas. Samas seaduses oli öeldud, et riigi poolt määratakse iga aasta eelarve korras avalikkude

raamatukogude toetuseks vähemalt sama suur summa, kui omavalitsus on määranud raamatukogude tarvis eelmisel eelarve-aastal, kuid mitte üle 20.000 marga ühele raamatukogule. Riigi poolt määratud summad lähevad ainult kirjanduse muretsemiseks.

Eesti Pangalt saadud andmete järele võrdub selleaegne 2 marka praegusele 5 sendile oma ostujõult. Tähendab, toetussummad raamatute ostmiseks nii omavalitsuselt kui ka riigilt on langenud 2,5 korda. Kuid veel halvem on lugu. Riigilt on saadud toetust 1929. a. alates ainult osalt; nii saadi riigilt toetust viimasel viiel aastal järgmiselt:

1932/33. a. üldse mitte saadud.

1933/34. a. 29%,

1934/35. a. 36%,

1935/36. a. 45%,

1936/37. a. 50%.

Peale selle on kahel aastal annetatud raamatukogudele raamatuid. Toetuse vähendamise põhjustasid rasked kriisiaastad. Riik ei suutnud toetada raamatukogusid täiel määral. Samuti piirdusid omavalitsused toetuse määramisel ainult alammääraga, s. o. 2 sendiga iga elaniku kohta. Maal on iga raamatukogu piirkonnas umbes 1000 isikut. Seega võivad omavalitsused määrata raamatute ostmiseks 20 krooni ümber. Kui siis riigi summadest määratakse seniste aastate kogemuste kohaselt 50% ümber toetust samaks otstarbeks, siis saame kokku ainult 30 krooni ümber. Sellega suudame osta ainult mõne raamatu. Kuna raamatukogus olevad ja hästi nõutavad raamatud amortiseeruvad mõne aastaga, siis ei saa enam olla juttu raamatukogude täiendamisest, vaid meie suudame hoida alal raamatukogu endisel tasemel. Harilikult sisaldavad meie maa-raamatukogud 700—800 raamatut. Loomulikult on hoolikamad ja usinamad lugejad lugenud nende raamatute hulgast kõik need raamatud läbi, mida nad soovisid lugeda. Nii ei saa tõsta huvi raamatukogu vastu. Peame olema rahul, kui ka lugejate arv püsib endisel tasemel.

See ei ole aga loomulik ega ka kooskõlas teiste aladega. Igal alal on meil märgata edu. Loomulikult peaks olema märgata edu ka raamatukogunduse alal. Statistilised andmed aga näitavad, et maal oli laenatud raamatute arv aastatel: 1928/29 — 600.000, 1929/30 — 637.000, 1930/31 — 668.000, 1931/32 — 698.000, 1933/34 — 685.000, 1934/35 — 638.000, 1935/36 — 697.000. Nii ei näe meie nimetamisväärt edu. Lugejates oleme näiteks Taanist tunduvalt taga.

1933/34. aastal loeti meil iga 100 elaniku kohta 158 köidet, Taanis aga 259 köidet. See kasutamisahe arv on väga suur.

Meie kogude ülesandeks jääb tõsta luge-misvõimalusi ning tahet rahvastikus. Raamatukogundus tuleb teha enam rahva asjaks. Raamatuaasta andis selleks hea tõuke, kuid selgitustöö ei olnud küllalt mitmekül-gne. Ilukirjandus oli liialt valitseval kohal. Sellega ei ole aga öeldud, et elevust ja huvi raamatu vastu ei saaks nüüd kasutada järje ja sihikindla selgitustöö abil. Tehtud vigu võib nüüd siluda.

Kui oleme suutnud tõsta rahva hulgas enam huvi raamatukogude vastu, siis on loota, et nende majanduslik seisukord kiiresti paraneb. Siis hakkab tulema lisaks omavalitsustelt ja riigilt määratud summadele toetusi majanduslikelt ettevõtetelt ja üksikutelt isikutelt. Siis võime hakata võtma ka seaduses lubatud maksu raamatukogu kasutajailt. Praegu ei ole seda soovitatav teha, sest lugejate arv langeks selle tagajärjel tunduvalt.

Nagu kooli hingeks on juhataja ja õpe-taja, nii on ka raamatukogu hingeks juhataja ja raamatukogu nõukogu või toimikond. Kui nemad oma ülesandeid tõsiselt ja armastusega võtavad, siis on raamatukogu tõus kindlustatud. Rakendagu nemad oma jõud. Olgu nemad algatusvõimelised ja leidlikud, küll siis asi edeneb. Ärgu loodetagu keskkoh-tadelt liiga palju. Keskkohad on kaugel ja nemad võivad juhtida asja ainult üldjoontes.

Kõik peenike ja sisemine ehitus jääb ko-halikkude jõudude hooleks. Meie hariduse tasapinna juures ei ole see mitte liig opti-mistlik lootus. Meie peame juba lähemal ajal muutma kahekordseks raamatute arvu kogudes ja tasakaalustama raamatukogu si-sustuse liikide vahel. Samuti peame hoolitse-ma selle eest, et raamatukogude päevad an-naksid juurde palju uusi lugejaid. Juba järg-misel eelarveaastal peame raamatukogude toetuseks saama summad, mis ei oleks vähe-malt madalamad neist summadest, mis olid määratud raamatute ostmiseks sel ajal, kui anti välja raamatukogude seadus. See aga tähendaks 2,5 kordset tulude tõusu. Peame suutma teha raamatukogud rahva asjaks, nõnda, et toetusi raamatukogudele tuleks ka mujalt. Olgu juba lähemal ajal igal maa-raamatukogul kahekordne lugejate ja raa-matute arv. Alles siis võime ütelda, et meie oleme suutnud ka sel alal sammu pidada teiste arenevate aladega. Vastasel korral ei saa meie mitte öelda, et oleme täitnud oma kohuseid hästi rahvale haridusvõimaluste pakkumisel vabaharidusalal.

Kool üksinda ei suuda meid rahuldada. Ka kõige parem kool ei suuda meid rahul-dada haridus suhtes ega varustada meid teadmiste ja oskustega eluajaks. Raamat on see relv, millega meie lööme pimedust. Meie ei tohi unustada, et 42% meie algkooli õpi-lastest ei lõpeta 6-kl. algkooli. Neile ja kõi-gile meile on head raamatukogud tarvilikud mitte vähem kui igapäevane leib.

Seaduse normide teostamisest.

A. Kurvits.

1.

Seadused on tarvilikud elus; see on ül-dine ja üldtunnustatud seisukoht. Ilma sea-dusteta ei saa ette kujutada riigi elu, orga-niseeritud ühiskonna tegevust, üksikute ko-danikkude huvide kooskõlastamist ja suhete arenemist ning rahu ja korda kui riigi ja ühiskonna elu edendamise ja heakäekäigu tähtsamat eeltingimust.

Seaduse normid moodustavad riigi ja ühiskonna elu reguleerimise teguri. Seaduse normidega tungib ellu rahva tahe, mis regu-leerib elu üldiste nõuete ja vajaduste koha-selt. Need normid mõjutavad elu, muudav-davad elu käiku rahva tahte kohaselt, juhata-vad kodanikke ning lahendavad nende suh-teid kooskõlas selle tahte avaldustega, astu-des nagu elu loomulikus käigus üksikute ko-

danikkude vahele ja katsudes kooskõlas-tada nende soove.

Samuti seaduse normid takistavad üksi-kute kodanikkude tahte teostamist, kui see tahe ei ole kooskõlas neis normides kristalli-seerunud ja avaldatud rahva tahtega, pidur-davad üksikute tahet riigi ja ühiskonna elu huvides ja suunavad nende tahet rahva tahte poole.

Nüüd kerkivad aga küsimused, kuidas seaduse normid muutuvad reguleerivaks jõuks, milles avalduvad konkreetsemalt nende normide kui elu reguleeriva teguri tu-lemused, kuidas nad suunavad kodanikkude elu, kuidas kodanikkude teadvus, tahe ja tundemaailm võtavad osa elu reguleerimi-sest nende normide alusel, kuidas ja mis-pärast kodanikkude soovid kooskõlastuvad neis normides väljendunud rahva tahtega,

kokkuvõttes kuidas toimub seaduse teostamine? Need on kõik suure praktilise tähendusega küsimused iga kodaniku käitumises ja elus. Need on tähelepanuväärivad küsimused ka iga riigi- ja omavalitsusteenija tegevuses, kuna just riigi- ja omavalitsusteenijatel tuleb elu reguleerida seaduse normide järgi ning teostada ja maksma panna neid norme elus ka neil juhtumustel, kui üksikute kodanikkude tahe on nende normide vastu mõnesugustel kaalutlustel. Seaduse normide teostamises seisabki nende normide praktiline tähtsus ja mõju. Kuivõrt ja kuidas need normid elus teostuvad ja muutuvad reguleerivaks jõuks, sellele vastavalt reguleerub ja edeneb ka elu.

Seaduse normide teostamine on ka suure põhimõtteliku tähendusega küsimus ja seda mitte ainult riigi- ja omavalitsusteenijatele või õigusteadlastele, vaid kõigile kodanikkudele. Seaduse normid sisaldavad reegleid, millised on küll kujunenud elunähete alusel ja peavad olema kohaldatavad paljude vastavalaadiliste elunähete suhtes, kuid nad ei lahenda otseselt iseenesest eluküsimusi. Elu oma mitmekesisetes konkreetsetes avaldustes voolab edasi nagu omaette, kaugel neist normidest. Ometi on seaduse normid ja elu avaldused üksteisest sõltuvad ja üksteisega seoses, kuigi seda ka sageli ei märgata elus. Jälgida seda sõltuvust, teadlik olla selles sügavas vaimses protsessis, mis toimub inimeses seaduse normide teostamisel ja elu nähete lahendamisel ning oma elu määramisel nende normide kohaselt, — see on tegevus, mis viib enesetundmisele ja elutundmisele ning võimaldab teadlikult loov olla riigi ja ühiskondliku elu juhtimises ning avab laiemaid võimalusi oma vaimsete huvide rahuldamiseks.

Neil asjaoludel peatume siin nende küsimuste — seaduse normide teostamise — juures kokkuvõtlikult, ilma et sihiks oleks valgustada seda üksikasjalikult. Siin avaldatu oleks üksikuid seisukohti ja mõtteid sellelt alalt, peamiselt administratiivõiguse normide seisukohalt.

Seaduse normid kui elu reguleerivad tegurid ja kodanikkude suhete vahendid avaldavad peamiselt kolmes sihis. Kodanikkude eluviis ja tegevus võib omandada suuna ning selles tegevuses võib avalduda nähteid, milliseid tuleb pidada lubamatuiks või ebasoovitavaks riiklikus ja ühiskondlikus elus. Sel puhul on seaduse normide sihiks oma jõuga ja reguleeriva tähendusega kaotada neid nähteid kodanikkude elust; need normid on suunatud, et neid nähteid enam

ette ei tuleks, et üksikute kodanikkude tahe ja tegevus ei avalduks neis lubamatutes või ebasoovitavates nähetes. Seaduse normid keelavad ära need nähted ähvardava karistusega nende avaldumisel.

Teiseks, seaduse normid reguleerivad elu, et elus tekkiks tegevused ja nähted, mis on tarvilikud, kasulikud ja otstarbekohased riiklikus ja ühiskondlikus elus ning kodanikkude suhete edukas arengus. See seaduse normide reguleeriv jõud peab avalduma siis, kui kodanikkude tegevus ja teguviis, juhitud nende tavalistest kalduvustest ja isiklikkudest huvidest ning tunnetest, ei avalda neid tulemusi, mis on tarvilikud või kasulikud riiklikus ja ühiskondlikus elus ega ole ka suunatud selleks, et need tulemused avalduvad või võiksid avalduda tulevikus. Sel puhul seaduse normid, tungides ühiskondlikku ellu ja kodanikkude suhetesse ning reguleerides neid vastavalt, peavad oma sihiks välja kutsuda seda tarvilikku või kasulikku tegevust või kohustada kodanikke looma ja täitma seda, mis on elus tarvilik ja kasulik ning mille tulemused arendavad, rikastavad ja kaunistavad elu ning aitavad kaasa riiklikkude paleuste taotlemisele, ühiskondliku rahu ja korra kindlustamisele ning üldise heakäekäigu saavutamisele. See kodanikkude tarvilik ja kasulik tegevus ei haara ainult majanduslikku ja heakorra ala ning selle tulemused ei tarvitse avalduda ainult majanduslikkudes väärtustes, vaid see tegevus peab andma ka vaimseid väärtusi, sest riigi ja ühiskonna elus on vaja ka vaimseid väärtusi ja sageli veel enam kui majanduslikke. Seejuures nende vaimsete väärtuste alla ei kuulu mitte ainult need, mis otseselt mõjutavad kaasaja elu, vaid ka need, mis loovad soodsaid eeltingimusi ja avaraid võimalusi edukaks tegevuseks tulevikus majanduslikul ja vaimsel alal ning elu üldisel korraldamisel. Siia kuulub näiteks tegevus hariduse edendamise alal, noorte ettevalmistamine elule ja tegevusele tulevikus. Siia kuulub ka tegevus vaimse elu suuna määramisel, et tekiks uued vaimsed väärtused, mis mitmekesistaksid ja õilistaksid elu ning soodustaksid riikliku iseseisvuse ja rahvusliku iseolemise kindlustamist ning rahvuslikkude paleuste taotlemist. Näitena nimetaksime seaduse norme noorsoo organiseerimise ja kasvatuse, nimede eestistamise, riigikeele tarvitamise alalt; siia kuuluvad ka normid laste ja noorte kaitse alalt ja paljud teised.

Kolmandaks, seaduse normid avaldavad reguleerivat mõju kodanikkude või nende

koondiste mitmekesisele tegevusele ja toimingutele, mis tekivad kodanikkude tahtel ja soovil ning algatusel, kuid mis ei teki või ei avaldu nii, nagu ta peaks avalduma riigi ja ühiskonna elu huvides, või ei anna neid tulemusi, milliseid need toimingud peaksid andma või võiksid anda teissugustel tingimustel ja teguviisi puhul või jõudude rakendamisel tegevusse teissuguses ulatuses või kujul. Sel puhul seaduse normid ainult muudavad soovitavas mõttes seda, mis elus kodanikkude tahtel iseenesest toimub, või täiendavad seda või aitavad sellele kaasa või loovad selleks kodanikkude tegevusele soodsamaid tingimusi.

Seega kokkuvõttes seaduse normid, kas keelavad kodanikkudele vastavaid toiminguid või vastava tegevuse, või teguviisi, tahes elust kõike seda kõrvaldada ja kaotada, mis takistab elu arengut ning on vastolus riiklikkude ja ühiskondlikkude paleustega ja inimeste elu tunnustatud põhimõtetega, või panevad kodanikkude peale ülesandeid ja kohustusi avaldada riigi ja ühiskonna kui ka üksikute kodanikkude elu arengule kaasaaitavat tegevust, luua elus uut ja kasulikku, mis elu edendab, korraldab ja õilistab ning viib ligemale üldisele heakäekäigule, või muudavad midagi elus vähemas või suuremas ulatuses elu huvide ja vajaduste kohaselt. Kerkib küsimus, milline liik seaduste normidest kasvab suuremal määral ning millise liigiga on riigi- ja omavalitsusteenijatel kui ka kodanikkudel kõige rohkem kokkupuuteid. Seaduse normide kogudest ja elu tähelepanekuist avaldub, et suuremal määral kasvab see liik seaduse norme, mis paneb riigi- ja omavalitsusteenijate ja kodanikkude peale ülesandeid ja kohustusi, mis loob elus uut ja kasulikku, mis arendab ja õilistab elu, loob soodsamaid elutingimusi ja eeldusi vaimseks arenguks ja aineliste väärtuste loomiseks. Need on administratiivõiguse normid laiemas mõttes. Nende normidega on riigi- ja omavalitsusteenijatel kõige enam kokkupuuteid. Just peamiselt neid norme teostavad nad elus ning just need normid muutuvad, peavad muutuma nende tegevusel elu reguleerivaks ja edendavaks jõuks. Seega neil seaduse normidel on otseselt positiivne, loov, organiseeriv ja elu edenev tähendus ja mõju. Sellest aga järeldub, et riigi- ja omavalitsusteenijad kui ka kodanikud avaldavad nende normide teostamisel loovat, ülesehitavat tegevust, nad on loojad, elu uuendajad, parandajad ja edendajad.

Nende seaduste normide teostamine kui loov tegevus, ei ole aga kerge, vaid on laia-

ulatuslik vaimne protsess, mis nõuab riigi- ja omavalitsusteenijate ja kodanikkude kõikide vaimunõuete osavõttu. Teadmised, oskused, kaine mõistus, kindel tahe ja tunded võtavad osa sellest tööst.

2.

Seaduse normide teostamiseks on vaja eeskätt teada neid norme. See teadmine või tundmine avaldab, mis on riigi- ja omavalitsusteenijal kui ka igal kodanikul õigus teha ja milleks ta on kohustatud — mida ta peab tegema ja kuidas toimima ning mida tegemata jätma. Need normid avaldavad kohustusi ja ülesandeid riigi, ühiskonna ja kaaskodanikkude kui ka iga kodaniku enese suhtes ning õigusi toimimiseks. Need normid määravad tegevuse suuna ja ulatuse ning asetavad tegevuse vastavatesse piiridesse kooskõlas neis normides avaldunud rahva tahtega ja üldhuvidega ning elu korraldavate põhimõtetega.

Kas võib või ei või, kas on õigus või ei ole õigust, kas on kohustusi ja ülesandeid või ei ole neid, millised on need kohustused ja ülesanded, kuidas neid kohustusi ja ülesandeid täita — need on küsimused, mis tekivad eluliste huvide lahendamisel, üksikute toimingute eel ja kogu tegevuse määramisel. Kui kodanik kavatses midagi ette võtta, siis asetab ta eeskätt küsimusi, kas ta võib seda või ei või, kas temal on selleks õigus seaduse normide järgi või ei ole. On ta saanud vastuse „võib“, siis ta teab, et tema poolt kavatsatud tegevus või toiming on tema õigus; on ta aga saanud vastuse „ei või“ või „ei tohi“, siis ta teab, et kavatsatud tegevusest loobumine on tema kohustus. Kohustused ei seisa aga ainult selles tegevusest loobumises, vaid kohustused ja ülesanded seisavad peamiselt vastavas tegevuses riigi, ühiskonna, kaaskodanikkude kui ka kodaniku enese huvides. Seepärast on vaja selgusele jõuda eeskätt positiivsete ülesannete ja kohustuste kui ka nende täitmise põhimõtete, vahendite ja viisi suhtes, sest nende ülesannete ja kohustuste täitmine moodustabki peamiselt loova ülesehitava töö. Muidugi, vastuste otsimine ja leidmine nendele küsimustele seaduse normidest ei toimu alati teadlikult, vaid hariduse, elukogemuste ja vilumuse tagajärjel on kodanikkudel suurem hulk kohustusi ja ülesandeid ning õigusi niikuinii selged ja nad toimivad seaduse normide kohaselt ilma normide tegeliku otsimiseta, kuid inimeses leiab vastav vaimne te-

gevus siiski aset, kuigi inimene igakord ka ise seda ei märka.

Peale selle kodanik otsib vastust ja selgust võimu ja võimule alluvuse küsimustest. Vähe on sellest, et kodanik teab oma ülesandeid ja kohustusi ning nende täitmise põhimõtteid ja vahendeid, vaid vaja on teada ka neid seaduse norme, mis määravad riigi elu alused, kodaniku sõltuvuse riigist ja kaaskodanikkudest, kodaniku asendi ühiskonnas ning ühiskondliku elu ja kodanikkude ühistöö alused ja vormid. Ilma seaduse normide tundmiseta nende küsimuste suhtes ei ole võimalik täita edukalt oma ülesandeid ja kohustusi ega määrata oma õiget eluteed ja ühiskonna teenimist.

Seejuures tuleb tähendada, et vaja on tunda mitte ainult seaduse konkreetseid norme neil aladel, vaid ka maksvate seaduste põhialuseid, õigusliku korra põhimõtteid ning rahvusriigi elu arengu paleusi. Vaja on avarat juriidilist arusaamist ja õiget riiklikku mõtteviisi; eriti on see nõuetav riigi- ja omavalitsusteenijatelt, kes täidavad seaduse normide teostamise alal suuri ja tähtsaid ülesandeid, kelle hulgast paljude tegevus seisabki peamiselt või ainult nende normide teostamises.

Kui kodanikul on selge või temale on selgitatud või avaldatud, mis ta võib ja mida ta ei või teha, millised on tema õigused, ülesanded ja kohustused ning peavad olema tema tegevuse õiguslikud alused, siis võib ta end tunda küllalt kindlana ja teadlikuna seaduse normide teostamise suhtes. Ta on siis varustatud õigusteadusega oma elu ja igapäevase tegevuse ulatuses, mis on kõige vajalikum ja tähtsam tema loova töö seisukohalt ning riiklikkude ja ühiskondlikkude ülesannete täitmise huvides. Ta võib siis edukalt toimida elus ja täita otstarbekohaselt ülesandeid, kui tal on olemas selleks ka teised vastavad eeldused. Seega seaduse normide teadmine ja tundmine on nende normide teostamise esimesi eeldusi.

Seaduse normide teostamiseks on peale nende normide teadmise aga vaja ka teadmisi ja oskusi mitmekesiselt aladelt. Mida suurem ja mitmekesisem on nende teadmiste ja oskuste hulk, seda kergem ja täielikumalt kui ka otstarbekohasemalt on võimalik seaduse norme teostada, nende järgi asutisi ja ettevõtteid luua ja nende tegevust reguleerida ning kogu elu edendada. Näiteks, seaduse normide teostamiseks on vaja: hariduse alal — tunda rahva vaimset arenemist, tema kultuurilugu, kasvatusteaduse põhimõtteid ning rahva kultuurilisi paleusi; ter-

vishoiu alal — arstiteadust ja rahva tervishoidlikku olukorda; põllumajanduse alal — põllumajandust sõna laiemas mõttes ja põllumajanduslikku kaubandust ning ühistegevust; maanteede alal — maanteede ehitust ja rahva majandusliku elu arengut; politsei ülesannete alal — ühiskonnateadust, psühholoogiat, kriminalistikat ja majandusteadust. Kõik need teadmised ja oskused aitavad vastavalt kaasa seaduse normide teostamisele. See on ka arusaadav ja seletatav seega, et seaduse normid ei moodusta elu ainsat reguleerivat tegurit, vaid kogu teadus oma mitmekesisest erialades on ka võimne elu edendav jõud ja seisab elu teenistuses. Seaduse normid määravad ülesannete ja kohustuste piirid ja nende teostamise alused, kuna aga tegevuse, loova, ülesehitava töö sisu võimaldavad kujundada teadused ja oskused. Sellest aga järeldub, et seaduse normide teostajad, eriti riigi- ja omavalitsusteenijad, peavad peale seaduste tundma ka vastavaid erialasid ning alati end täiendama teaduse vastavatel aladel.

Kuna seaduse normide teostamine seisab eluküsimuste lahendamises nende normide järgi, eluülesannete ja kohustuste täitmises kooskõlas nende normidega, siis on selleks teostamiseks vaja tunda ka tegelikku elu kui tervikut ning tema mitmekesisid üksikuid nähteid ja avaldusi. Elutundmine lähendab seaduse norme elule ja elu seaduse normidele. See lähendamine on aga just üks tähtis aste seaduse normide teostamisel. Abstraktsed normid ja konkreetne elu näivad üksteisest kaugel. Seaduse normide tundmine, nende sisusse ja tähtsusse süvenemine, nende tekkimise teadmine avaldab, et need normid on kasvanud elunõuetest ning riigi ja kodanikkude suhetest, elulistest huvidest ja vajadustest; selle tagajärg on — nende normide lähendumine elule. Elutundmine, üksikutest elunähetest arusaamine avaldab aga, et elu toimub kavapärastelt, kuigi selles näib palju juhuslikku, ning et seaduse normid reguleerivad elu ja kooskõlastavad kodanikkude huvisid; selle tagajärjeks on — elu lähendumine seaduse normidele ning elu vaatluse oskus nende normide valgusel. Kõik see aga lähendab seaduse norme elule ja seob elu nende normidega ja avab seega ka soodsa tee nende teostamiseks.

Riigi- ja omavalitsusteenijate tegevuses avaldub eriti kujakalt kuivõrt tähtis ja tarvilik on seaduse normide teadmine, juriidiline mõtteviis, laiaulatuslikud teadmised ja oskused ning alutundmine. Ka riigi- ja oma-

valitsusteenija tunneb seaduse normi, kuid ei tunne elu või tunneb seda ainult üldiselt, pealiskaudselt, siis on temal raske teostada seaduse norme kodanikkude eluliste huvide ja vajaduse kohaselt. Tema korraldused ja avaldused osutuvad eluvõõrasteks ja ebatstarbekohasteks; ta ei suuda kooskõlastada rahva tahet kodanikkude soovidega. Riigi- ja omavalitsusteenija tegevus jääb eluvõõraks ja ka kodanikud jäävad temale võõraks; ta ei suuda luua heatahtlikku ja kooskõlalist ühistööd asutise ja kodanikkude vahel. Puudub riigi- ja omavalitsusteenijail juriidiline mõtteviis või on see temal nõrk, tunneb ta aga seejuures seaduse üksikuid norme, siis võib ta täita rahuldavalt või ka heasti üksikuid konkreetseid ülesandeid nende normide kohaselt, kuid tema tegevuses ei kujune süsteemi, ta ei suuda näha kaugemale tulevikku ega luua laiemaulatuslikke kavu ega lahendada küsimusi, milliste suhtes on olevad normid temale tundmata. Tunneb riigi- ja omavalitsusteenija seaduse norme ja on temal olemas ka kindel juriidiline mõtteviis, puuduvad aga temal tarvilikud teadmised ja oskused sellelt alalt, millisel ta oma tegevusega teostab õiguse norme, või on need teadmised ja oskused puudulikud, siis võib ta toimida seaduse- ja ka kavapäraselt, kuid ta tegevus võib osutada liig formaalseks; ta ei suuda või vähemalt temal on raske reguleerida seda eluala kaasaja teaduse nõuete kohaselt, ta tegevus jääb sageli elava vaimuta ning seepärast ei suuda see tegevus kodanikke vaimustada ega elavale tööle kaasa tõmmata; ka jääb see tegevus sageli sisult kitsaks ja ühekülgseks. Tunneb riigi- ja omavalitsusteenija elu, kuid on nõrk seaduse normide teadmises ja juriidilises mõtteviisis, siis valgub ta tegevus laiali pisiastjadesse, ning tegevuse põhimõteteks kujunevad kitsad huvid rahva kui terviku eluliste huvide asemel; ta ei suuda oma tegevust koondada ega juhtida üldistest põhimõtetest ja paleustest. Tunneb aga riigi- ja omavalitsusteenija seaduse norme ja elu, on temal olemas kindel juriidiline mõtteviis ning on ta varustatud küllaldaste teadmiste ja oskustega vastavatel aladel, siis on tal olemas kõik tähtsamad eeldused seaduse normide teostamiseks. Siis võib ta toimida kui suur kunstnik, teha ülesehitavat tööd üldsuse huvides, luua uusi eluvorme, anda elunähtustele uut sisu ja elule uut vaimu; siis võib ta teostada seaduse norme otstarbekohaselt õigluse vaimus ja arendada elu kõrgemate paleuste taotlemise suunas.

3.

Eelpool oleme käsitlenud seaduse normide teostamise eeltingimusi ja ainult üldiselt või kaudselt puudutanud selle teostamise vaimset protsessi kui niisugust. Nüüd peatume ka selle protsessi juures üksikasjalikumalt, eestkätt selle protsessi kui intellektuaalse protsessi seisukohalt.

Seaduse normide teostamiseks, elu reguleerimiseks ja edendamiseks nende normide kohaslt ning tegevuse kui ka üksikute toimingute kooskõlastamiseks nende normidega on vaja, esiteks, otsida ja leida neid seaduse norme, mis kuuluvad ja vastavad kavatsetavale tegevusele, norme, mis otseselt selgitavad või määravad, kas kavatsetav tegevus on lubatav või ei ole, samuti millised on kodaniku õigused, ülesanded ja kohustused vastava tegevuse või toimingu suhtes. Teiseks, on vaja neid leitud norme konkretiseerida, neid elule lähendada, neid elustada, siduda neid norme kavatsetava tegevusega või ülesannete ja kohustustega. Kolmandaks, tegevust kui ka üksikuid toiminguid on vaja kooskõlastada nende normidega ning ülesandeid ja kohustusi täita vastavalt nende normidele, nendes normides väljendatud nõuetega. Kõik see nõuab kogu vaimuvõimete tegevusse rakendamist.

Kuidas siis otsida ja leida neid seaduse norme, milliseid on vaja teostada? Siin on vaja otsida ja leida abstraktseid norme elu konkreetsete nähete ja avalduste jaoks. See vaimne töö on sõltuv seaduse normide selgusest ja täpsusest, nende normide elule lähedusest ja elunõuetele vastavusest ning nende normide arusaadavusest neile, kes peavad neid konkretiseerima.

Normide leidmine seisab vastavate normide ülesleidmises normide kogust. Selleks on aga vaja ka juba nende normide konkretiseerimist, vähemalt katselist konkretiseerimist, selgitamist, kas need või teised normid vastavad neile elunähtetele, milliste jaoks toimub normide otsimine. Normide leidmisele järgneks nende tõlgendamine, et selgusele jõuda nende keelilise väljenduse, mõtte, seaduseandja tahte ja sihi suhtes.

Seaduse normid on avaldatud ametlikudes seaduste kogudes, — Riigi Teatajas, ning neist tulebki otsida seaduse norme. Nende leidmist hõlbustavad ka vastavad käsiraamatud ja seaduste loetelud ning normide kogude sisujuhid. Peale selle on tähtis seaduse vastavate normide leidmiseks, et seaduse normid oleksid seotud vastavate põhimõtetega, moodustades harmoonilise

terviku. Ka on vastavate seaduse normide leidmisel suur tähendus neil teguritel, milliseid on käsitletud käesoleva kirjutise teises osas, nagu normide tundmine, juriidiline mõtteviis j. t.

Aga on ka elunähteid ja tarvilikku tegevust, mille selgitamiseks või määramiseks ei leidu üldse seaduse norme. Neil juhtumustel tuleb toimida seaduse normide üldpõhimõtete järgi ning arvestada ka neid norme, mis on olemas neile elunähetele sarnaste või lähedaste elunähetega suhtes. See nõuab loovat tööd; siin avaldub looming kõikide vaimujõudude kaastegevusel; on vaja loomingu protsessiga luua seda, mida ei ole olemas otsesel kujul seaduse normides. Ka on see looming tarvilik ja paratamatu, sest ei ole võimalik edasi lükata või poolikult lahendada seda, mida on vaja lahendada elu nõuete rahuldamiseks ning elu arenemise ja heakäekäigu huvides. Seda, mida ei sisalda seaduse normid, on vaja luua õigusteaduse põhimõtete, rahva õigustunde ja rahvuslike paleuste alusel riigi elu kindlustamiseks rahva elulistes huvides. Selles õigusloomingus tuleb neid põhimõteteid ja paleusi käsitleda üldise heaolu huvides, asudes seisukohale, et seaduseandja kui rahva tahte avaldaja soov ja püüdmine on üldine heaolu, kogu rahva heakäekäik.

Vastavate seaduse normide leidmisele järgneb nende normide konkretiseerimine. See konkretiseerimine peab toimuma teataval ajal: see on tarvilik enne vastava tegevuse alustamist või toimingute ettevõtmist, mida tahetakse teostada kooskõlas seaduse normidega. Kuna seaduse normide teostamisel on tegemist kolme elementiga, — subjekt, tegevus ja tahteavaldus, siis toimub see konkretiseerimine nende elementide suhtes. Subjektid — isikud on olemas juba enne konkretiseerimist, kuid vaja on leida neid vastavaid isikuid, kellega normide konkretiseerija loob uusi suhteid, kelle suhtes tema vastava teo toime paneb, keda haarab tema tegevus, kelle suhtes tekivad temal õigused ja kohustused. Kodaniku kavatsetav tegevus või toiming ei puuduta kõiki kaaskodanikke, vaid ainult üksikuid või teatavat osa neist, vastavalt selle tegevuse või toimingu ulatusele ja iseloomule. Seaduse normide konkretiseerimisel subjektide suhtes ongi vaja jõuda selgusele nende isikute suhtes, sest ei ole võimalik tegevust alustada enne, kui ei ole teada, kes oleksid puudutatud selle tegevusega ning keda, kuivõrt ja kuidas see tegevus haarab, ning kellega tekivad selle tegevuse kaudu uued suhted, õigused ja kohus-

tused. On aga need subjektid selgunud, siis võib asuda ka tegevusele ning siis on ka selged tegevuse piirid, ulatus ja selle võimalik mõju ja tähendus kaaskodanikkude elus ja ühiskondlikus arenemiskäigus. Seejuures toimuks see subjektide otsimine ja leidmine seaduse normides olevate subjektide tunnuste leidmise teel vastavates kaaskodanikkudes. Seaduse normid ja isikud on olemas, vaja on leida nende isikute hulgast need, kelle suhtes seaduse normid on kohaldatavad, kellele suhtes võib ja vastavatel asjaoludel ka peab teostama seaduse norme.

Subjektide konkretiseerimisele järgneb tegevuse konkretiseerimine. See tegevuse konkretiseerimine peab aga toimuma teisiti kui subjektide konkretiseerimine, sest seaduse normide konkretiseerimisel ei ole konkreetset tegevust veel olemas, vaid see tegevus toimub alles tulevikus. Sel asjaolul tegevuse konkretiseerimine ei saa seista oleva võrdlemisel seaduse normides tähendatud tunnustega, nagu see leiab aset isikute konkretiseerimisel, vaid see tegevuse konkretiseerimine seisab vaimse jõu ja loomingu kaudu tegevuse nende tunnuste arendamises, mis on seaduse normides tähendatud, et saada selle tegevuse täielik kuju kõigi tema üksikasjalikkude tunnustega ja et siis oleks võimalik viia seda kuju ettekujutuse maailmast tegelikkusesse, muuta see kuju reaalsuseks, avaldada tegevust selle kuju järgi. Peale selle on tegevuse konkretiseerimisel vaja selgusele jõuda, kus, millal ja millistel asjaoludel võib tegevus aset leida, eriti millistel asjaoludel, sest seaduse normid, reguleerides üht või teist tegevusala, seavad ülesse ka vastavaid asjaolusid, milhistega tuleb arvestada tegevuses, ja seovad seega tegevuse vastava faktilise olukorraga.

Toome mõned näited seaduse normide konkretiseerimise alalt. Kodanik soovib osta talu ning ta on leidnud Balti eraseadusest vastavad normid kinnisvarade omandamise alal. Sellele järgneks nende normide konkretiseerimine ja ka teostamine. Ta leiaks seaduse normides tähendatud tunnuste järgi elus need konkreetsed isikud, kes on õigustatud kinnisvarasid müüma ja kes ka soovivad neid müüa. Selle järele kujutaks ta ette üksikasjalikult tegevuse ostu-müügitehingu alal ja teostaks selle kokkuleppel vastava isikuga, kellele seadus lubab seda teostada, seaduses ette nähtud korras ja asutiste kaastegevusel. Kodanik soovib asutada hariduseeltsi ning ta on leidnud seaduste kogust — Riigi Teatajast või mõnest vastavast käsiraamatust — seadused ühingute ja seltside

asutamise ja registreerimise alal. Nüüd selgitaks ta need isikud, kes võiksid olla haaratud tema kavatsetava tegevusega ja huvitatud sellest, kellega tekiksid temal uued suhted, vastastikused õigused ja kohustused, kes võiksid ja ka sooviksid olla seltsi liikmed. Selle järele kujutaks ta ette täieliku pildi seltsi asutamisest ja ka tegevuse sihtidest ja valitsemise alustest, — tegevuse, mida ta kavatseb ette võtta seaduse normide kohaselt. On kõik see selge, asuks ta tegevusele, teostaks oma kavatsuse, kutsudes seltsi liikmeteks isikuid, kes seaduse normide järgi on õigustatud olema seltsi liikmeteks, luues seega nendega uusi suhteid

ning koostades seltsi põhikirja ja esitades selle registreerimiseks seaduse normides ettenähtud korras. Vastava omavalitsusastuse juhataja peab tarvilikuks asutada kutsekooli vastaval alal; politseiülem peab tarvilikuks likvideerida kuritegevust, maa-arst — panna piiri nakkushaiguste levinemisele. Ka need ametnikud konkretiseeriks samuti seaduste vastavaid norme. Seaduse normide konkretiseerimise kõik on sageli ka teissugune; nimelt: esmalt kujuneb üldine tegevuskava ja selle järel asutakse vastavate normide otsimisele ja siis nende konkretiseerimisele.

(Järgneb.)

Määrus hobusepasside kohta vajab muutmist ja täiendamist.

Määrus hobusepasside kohta (RT100—1932, art. 786) kohustab igat hobuseomanikku muretsema ja pidama hobusepassi oma hobuse kohta, kes on saanud 1 aasta vanaks.

Selle kohustuse täitmise nõudmisel on alati sekeldusi. Hobuseomanikud tõrguvad võtmast passi nii noortele hobustele põhjendusel, et hobuse kõrgus ja karv hiljem muutuvad ning seetõttu tuleb pass ümber vahetada, vastasel korral tekib arusaamatusi hobuse omandusõiguse üleandmisel ja passi võrdlemisel hobuse tundemärkidega.

Hobuseomanikud leiavad, et hobusepassi võtmise kohustus ei võiks tekkida mitte enne hobuse 2—3 a. vanuseks saamist. Selle hobuseomanike soovi rahuldamiseks ei peaks olema ka takistusi.

Hobusepassid seati sisse teatavasti selleks, et nendega hoida ära hobuste vargusi, sest varastatud hobust ei saa ilma passita müüa. Järelikult hobusepass on tarvilik ainult hobuse omandusõiguse üleandmiseks.

Hobuse vargust aga ei hoiä iseenesest passi olemasolu, passi puudumine noortel hobustel ei soodusta hobuste vargust. Alla 2—3 a. vanuseid hobuseid ostetaksemüüakse võrdlemisi vähe, seega puudub tarvidus sälgusid varustada passidega.

Kõige seepärast tuleks määrus hobusepasside kohta muuta ja hobuseomanikke kohustada muretsema hobusepassi iga oma ho-

buse kohta, kes saanud 2 aastat vanaks (soovitav isegi 3 a.), arvatud välja juhud, kui alla selles vanuses hobuseid võõrandatakse, mil puhul tuleb pass võtta hobuse võõrandamisel selle vanusele vaatamata.

Oleks soovitav määrust selles osas täiendada ja kindlaks määrata tähtaeg, mille kestel tuleb hobusepass võtta, lugedes hobuse teatud vanuseks saamisest. See tähtaeg praeguses määrukses puudub ja vallavalitsused on kohustatud hobuseomanikke vastutusele võtmise algatamisel arvestama juba väikse hilinemisega. Üks vallavalitsus tõlgitseb määrust isegi nii, et tähtaeg hobusepassi võtmiseks pole möödunud seni kui hobune pole saanud kahe aastaseks, s. o. kuni ta on veel ühe aastane.

Hobuse võõrandamisel tuleks näha ette ka maks endise omaniku allkirja tõestaja omavalitsuse heaks 50 sendi suuruses. Praegu saavad omavalitsused seda maksu ainult laatade puhul.

Hobuseparisnikud tülitavad sagedasti võõraid omavalitsusi, eriti raudteeäärseid, ja kuna hobusepassi ümberkirjutamine endiselt omanikult uue omaniku nimele ühes sissekandmisega vastavasse registrisse on iseenesest aegavõttev töö, siis on täiesti loomulik selle toiminguga pealt väikse maksu võtmine.

E. Valk.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht & Ko Tallinnas, Lühike jalg 4.